

Modernizmin Serüveni

Bir “Temel Metinler” Seçkisi
1840-1990

Editör: Enis Batur

İÇİNDEKİLER

Önsöz 9

ÇIKIŞ NOKTALARI

Italo Calvino • Klasikler Neden Okunmalı? 15
Jean-François Lyotard • Postmoderne Dönüş 20
Charles Baudelaire • Modernlik 22
Charles Baudelaire • Fotografi Sanat mı? 25
Michel Butor • Yapma Cennetler 28
Walter Benjamin • Paris XIX. Yüzyılın Başkenti 32
Norbert Lynton • Postneoizmler ve Sanat 43
Octavio Paz • Yazınımız Modern mi? 55
Jorge-Luis Borges • Ultraist Manifesto
Modern Lirikten Uzakta 63
Uğur Tanyeli • Modernizmin Sınırları ve Mimarlık 65

İTALYAN FÜTÜRİZMİ

Filippo Tommaso Marinetti • Kuraldan Sıyrılmış
İmgelem ve Özgürlüğe Kavuşmuş Sözcükler 103
Jean-Yves Bosseur • Balilla Pratella: Fütürist
Müzikçilerin Manifestosu (1911) 110
Batilla Pratella • Fütürist Müzikçilerin Manifestosu 111
Luigi Russolo • Gürültüler Sanatı: Fütürist Manifesto 117
Noemi Blumenkranz-Onimus • Carlo Carra:
Seslerin, Gürültülerin ve Kokuların Resmi 123
Luigi Russolo • Seslerin, Gürültülerin ve
Kokuların Resmi: Fütürist Manifesto 125

RUS MODERNİZMİ VE FÜTÜRİSTLER

Rus Avangardı 1900-1930 131
Eugène Lampert • Rusya'da Modernizm 1893-1917..... 135
Nikolai Tarabukin • Sehpadan Makineye 146
Herbert Read • Devrimci Sanat Nedir? 155
Henri Lefebvre • Modernite Üzerine Tezler 160

Aleksandr Blok • Aydınlar ve Devrim	169
Lev Tolstoy • Sanat Nedir?	178
Vladimir Markov • Rus Fütürizmi	181
Genel Beğeniye Tokat	187
LEF Dergisi Programı	189
LEF Kimi Tehlikeye Sokuyor	194
Mihail Larionov • Hedef Tahtası Grubunun Yeni Sergisi	196
Yargıç Akvaryumu II	197
Vladimir Tatlin • Tezler	199
Tzvetan Todorov - Jean-José Marchand •	
Roman Jakobson Yanıtlıyor	200
Konstrüktivizm	215
Yeni Dünya'yı İnşa Etme Tasarısı: Konstrüktivizm	222
Kazimir Maleviç • Sanatçı	224
Vasili Kandinski • Büyük Ütopya Üzerine	226
Nikolai Punin • Anıtlar	230
Vsevolod Meyerhold • Tiyatro Üstüne	232

DIŞAVURUMCULUK DOLAYLARINDA

James McFarlane • Modernizm ve Zihin	267
Hermann Bahr • Dışavurumculuk	280
Pierre Cabane • Die Brücke.....	286
“Mavi Süvari” Almanığı	290
Walter Gropius • Weimar Devlet	
Yapıevi (Bauhaus) Programı	292
Richard Sheppard • Alman Dışavurumculuğu	295
Jean-Michel Palmier • Dışavurumculuk ve Sanatlar	306
Julius Meier-Graefe • Modern Sanatın Gelişimi	315
Theodor W. Adorno • Estetik Kuram [XII/Toplum]	319
Friedrich Bayl • Resimde Dışavurumculuk	322
André Masson • “İstenmeyen Dışavurumculuk” mu?	327
Lotte H. Eisner • Dışavurumcu Filmin	
Tanımlanmasına Katkı	328
Dışavurumcu Alman Sinemasının Başlıca Evreleri	331
Wilhelm Worringer • Soyutlama ve Empati	332
Pierre Jean Jouve • Alban Berg Değil Kuşkusuz	339
Max Burckhard • Niçin Dergi Çıkıyoruz?	340
Ver Sacrum	343
Jean-Michel Palmier • <i>Das Wort</i> ve Dışavurumculuk	
Üstüne Tartışma (Moskova 1937-1938)	345

DADA VE GERÇEKÜSTÜCÜLÜK

Michel Sanouillet • Dadacılığın Kökleri:	
Zürih ve New York	359
Tristan Tzara • Dada Hiçbir Anlama Gelmez	373

André Breton • İki Dada Bildirisi	375
Hugo Ball • Cabaret Voltaire	377
Marcel Duchamp • Marcel Duchamp ve Ready Made	378
Pierre Cabanne • Kolajlar	380
Carlo Carra • Carra ve Metafizik	384
André Breton • Giorgio de Chirico	386
Giorgio de Chirico • Morandi ve Metafizik	387
Patrick Waldberg • Metafiziğin Gerçeküstüçüğe Etkisi	388
André Breton • Leziz Ceset Oyunu	394
Salvador Dali • Gerçeküstücü Nesne	396
André Breton • Gerçeküstücü Nesne	397
Salvador Dali • Millet'nin Angélus'ü Üstüne Dali'nin Düşünceleri	399
Marcel Duchamp • Bizzat Bekârlar Tarafından Çırlıçplak Soyulmuş Gelin:	407
Pierre Restany • Pop Art	408
Pierre Cabane • Hard Edge	413
Pierre Cabane • Cool Art	416
Clement Greenberg • Modernist Resim	419
Andrzej Wirth • Polonya'nın Berisi, Ötesi	426

BİRKAÇ DURAK

Paul de Man • Lirik ve Modernlik	431
Paul de Man • Edebi Tarih ve Edebi Modernlik	446
Boulez • Benden Bana	463
Arnold Schoenberg • Mahler Üstüne	467

MODERN İLE POSTMODERN ARASI MİMARLIK

Tadeo Ando • Modern Akımdan Bir Şeyler Öğrenmek	481
Michael Graves • Figüratif Mimarinin Düşündürdükleri	486
Rob Krier • Modern Mimarlığın Bir Eleştirisi ya da Yapı Sanatının Çöküşü Hakkında	490
Tadeo Ando • Materyal-Geometri ve Doğa	503
Louis Kahn • Başlangıçları Severim	505
Hugh Downs • Zamanın Önünden Gitmek: Frank Lloyd Wright'la Söyleşi	513
Charles Jencks • Aşkın Olmayan Bir Postmodern: Peter Eisenmann'la Söyleşi	521
Jeff Kipnis • Wexner Binası: Peter Eisenmann'la Söyleşi	542
Peter Eisenmann ile Leon Krier Arasında Bir Tartışma	547
Paternoster Meydanı: Leon Krier ile Charles Jencks Arasında Bir Tartışma	553
Peter Eisenmann • En Terror Firma: Grotestlerin İzinde	560

Postmoderne Dönüş

Jean-François Lyotard

Postmodern Durum'u yayımladığımda niyetim polemik değildi. Bir tartışma başlatmak için ne isteğim ne de özel bir nedenim vardı. En azından önceki yapıtlarımda olduğundan daha fazla değil. Üstelik böyle bir inceleme yapmak düşüncesi de benden çıkmamış, Québec Üniversitesi yönetimince bana ısmarlanmıştı. Gelişmiş toplumlarda bilgi durumunu incelemem gerekiyordu. Bu nedenle konuya yeniden dönmek ve önce postmodernlik kavramının bir dönemi ya da tarihsel bir zaman sürecini tanımlamadığını, belirlemediğini, sonra da, kendi dışında hiçbir gönderme taşımadığını, yani bir uyarı dışında hiçbir değeri olmayan, hiçbir ağırlık taşımayan bir söz olduğunu –bu konuyu seçme nedenim de bu– söylemekten hiç rahatsızlık duymuyorum. Söz konusu söz, modernitede bir şeylerin sona ermekte olduğunu haber veriyor bize. Bu nedenle postmodernizmle ilgili asıl soru, daha çok moderniteye ilişkin olarak sorulmalıdır: 'Modernite nerede başlar, nerede biter?' gibi. Bu da bizi belli bir dönem belirleme sorunuyla karşı karşıya bırakır.

Ne var ki, belli bir dönem belirlemek hiç de kolay değildir. Bu konuda bir yığın varsayım öne sürülebilir, ilkel yöntemlere başvurulabilir, tarih kesilip biçilir, örneğin yüzyılın devrildiği son kesin tarihin 1943 yılı olduğuna karar verilebilir. Bu da bir anlamda doğrudur... "Son çözüm"le, savaşa yeni teknolojilerin girmesiyle, sivil halkı sistemli olarak ortadan kaldırma âdetiyle, o tarihte bir değişimin başladığı tartışma götürmez. Bu dönemde modernitenin ülküleri açıktan açığa ihlâl edilmiştir. Özellikle de, çok daha önceden Saint Augustin'de gördüğümüz –işte ayaküstü olası bir başlangıç tarihi daha– sonradan Aufklärung, Fransız Lumières Kardeşler ve İngilizler tarafından yeniden ele alınan temel düşünce ihlâl edilmiştir. Bu düşünceye göre bilim, teknik, sanat, siyasal özgürlükler adına yaptığımız her şeyin ortak bir amacı vardır, bu ortak amaç da insanlığın özgürleşmesidir. Bu konuda herkes kendini ilgilendiren noktaya ağırlık verir: Liberal kapitalist yoksulluğa, Marksist çalışmaya, Fransız tarzı Cumhuriyetçi cehalete... Bıkıp

usanmadan tartışırlar. Ama hepsi yapılan uygulamaların bir insanlık yaratılmasına hizmet ettiği konusunda mutabık kalırlar. Demek ki 1943 tarihi, gerçekten de modernitenin bitiş anını belirleyen önemli bir tarih olabilir.

Başlangıç tarihini saptamak da bir o kadar zordur. Modernitenin başlangıcı Saint Augustin'e dayandırılabilir (bunu söyleyerek kendi zamanlamamı da eleştiriyorum) üstelik çok da aptalca sayılmaz bu, çünkü biraz önce sözünü ettiğim temaların, Hıristiyanlıktan miras kalan kavramlarda, zaman ve mekân düzenlemelerinde bulunduğu açıktır: Özgürlüğe doğru sürekli ilerleyen, ilk günahahtan itibaren gelişen ve Tanrı'nın krallığını vaat eden bir tarih görüşü... Herkes bu görüşün bütün modern anlatıların temelinde yattığını saptayacaktır. Ama söz konusu başlangıç tarihini Descartes'ta, Leibniz'de, *Ansiklopedi*'de ya da Fransız Devrimi'nde de bulabiliriz. Akla yakın gelen bir sürü tarih vardır. Farklı alanlarda homojen bir artzamanlılık olmaması karışıklığı daha da artırır: Modernitenin ortaya çıkışı saf felsefede, siyasi felsefede, bilim ya da sanat felsefesinde aynı tarihlere denk düşmez.

İdeolojilerin çöküşü konusunda herkes anlaşır. Sınıfsız bir toplum alternatifi ortadan kalkmıştır, bunu kabullenmek de o kadar basit değildir. Benim kuşamdan birçok insan bundan ötürü ölmüştür. Başka bir örnek: Liberal kapitalizmin verdiği sözler. Ne göreceksak, görecektik. Çizdiği yollardan gidersek, bütün bir insanlık, özgürleşme *sine qua non*'sunun temel koşulu olan zenginliğe kavuşacaktı. Bugün artık bu programın nasıl iflas ettiğini görebiliriz. Üçüncü Dünya ülkeleriyle aramızdaki uzaklık azalmadı, azalmadığı gibi durmadan artıyor da. Liberal kapitalizm bütün yeryüzündeki yoksulluğun yaratıcısıdır. Bugün insanlığın iki çeyreği düşünsel ve materyal olarak, bütün dünyayı ilgilendiren konularda oturup birlikte karar verme durumunda değiller. İşte ideolojilerin çöküşüne iki çarpıcı örnek. Modernitede süren şeye gelince, sanırım bunun yanıtını bulmak kolay: Teknik ve bilimsel gelişme. Niye sürdüğünü de bilmeyen yok. Aslında, bundan böyle kaderimizi belirleyen gerçek ufku görebiliyoruz: Dört buçuk milyon yılda, dünya boşaltılmalı, çünkü güneş siyah bir yıldız olacak. İşte bugün olduğumuz nokta bu.

Çeviren: B. E.